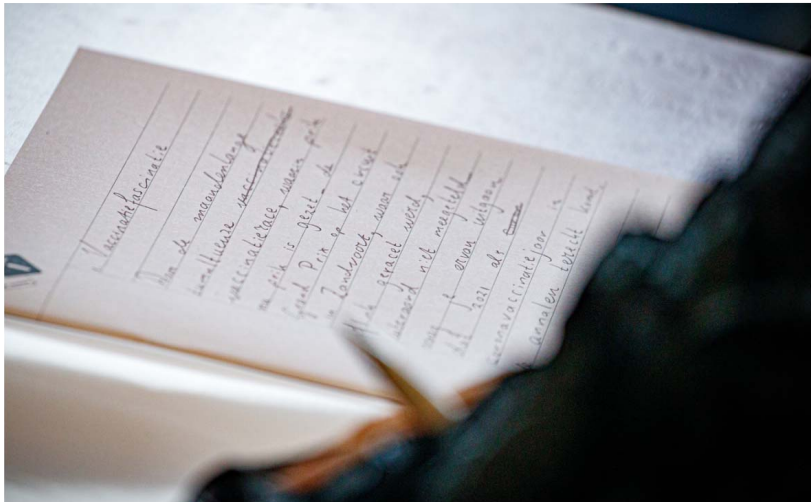

wetenschap

Een schrijftijd tijdens het Groot Dicteren, Nederlandse Taal. © anp

Met regels roei je geen taalfouten uit (en dat is oké)

TAALWETENSCHAP Het allereerste spoor van een dt-regel dateert uit 1628. In de 18de eeuw werd hij officieel vastgelegd: 'hij wordt' schrijf je met dt. Drie eeuwen later loopt het nog altijd mis. Taalfouten zullen altijd blijven bestaan, ook met regels.

Taalfouten roepen massaal ergernis op. Meer dan de helft van de Vlamingen verdraagt ze slecht. Als die fouten niet des duivels zijn, dan zijn ze toch minstens een proeve van dommigheid. Tegelijkertijd wordt er gefoeterd op fouten zoals: 'hij is even klein dan ik' of 'ik ben kleiner als hij'. De kwestie hun-hen is eerder een kwelling voor een handvol fijnproevers. 'Hun' is meewerkend voorwerp, 'hen' lijdend voorwerp. Afzien doen we verder allemaal. Want iedereen blijft fouten maken. Met regels roei je geen taalfouten uit, ook niet als je hamert en drilt. "Toch is het belangrijk dat er regels bestaan", benadrukt Eline Lismont, historisch taalkundige aan de VUB. "In bepaalde contexten gebruik je best correct Nederlands."

Maar regels zijn niet altijd even succesvol. Sterker nog, soms leiden taalfouten tot taalvernieuwing. De frequentie van de fout en wie de fout maakt, zijn daarbij cruciaal. Soms kun je zelfs opzettelijk fouten maken om jezelf een bepaalde stijl aan te meten. De verspreiding ervan hangt af van wie zich niet aan de regels houdt.

Prestigieuze taalgebruikers
Fouten van armoezaaiers die in de samenleving niks te vertellen heb-

ben, zijn van een andere orde dan fouten van prestigieuze taalgebruikers, zoals de dichter Jost van den Vondel destijds. Zijn invloed was enorm. 'Wie *voet in deeglijkheit* uit zijns gelijken meer', schreef hij in 1630. Maar het Nederlands van Vondel bleef niet overvloedig. "Taal evolueert voortdurend, ook los van de regels", zegt Lismont.

Ze onderzocht de invloed van taalregels op het Nederlands tussen 1550 en 1850. Soms werken ze wel, soms helemaal niet. Zo blijkt uit de vergelijking van 73 oude grammatica's en schoolboeken en een historisch corpus van pamfletten, administratieve teksten en persoonlijke reisverslagen. Of taalgebruikers de regels toepassen is afhankelijk van meerdere factoren. "Drukkers kenden de regels beter en pasten ze vakroete. In oude pamfletten zie je daarom weinig fouten. Mensen die persoonlijke notities maken voor kennissen schrijven meer fouten. Ze houden veel minder rekening met de regels."

En dan is er nog het verschil tussen spelling- en grammaticaregels. Spellingregels zijn makkelijker om toe te passen dan grammaticaregels. Opgelegde regels die geen oorsprong hebben in spontaan taalgebruik, zijn zo goed als hope-

loos. Die van 'hun' en 'hen' is er zo eenje.

"Christiaan van Heule heeft het gebruik van 'hun' en 'hen' uitgevonden", legt Lismont uit. "Hij introduceerde de datief en accusatief in 1625, in zijn *Nederditsche grammatica ofte sprac-konst*. Het is een complexe regel die toen al niet werd gevolgd. Taalgebruikers van nu hebben er nog meer moeite mee."

Onnatuurlijk

Ook de dt-regel is een opgelegde regel. In de tweede helft van de 18de eeuw werd beslist dat het voortaan 'hij wordt' is, voor iedereen. Met taalkundig inzicht had het weinig te maken, net zoals het onderscheid tussen 'groter dan' en 'even groot als'. Ook dat heeft geen taalkundige grond.

"Opgelegde regels voelen onnatuurlijk aan, waardoor mensen het er lastig mee hebben", aldus Lismont. "Bij gebruikregels heb je dat niet. Gebruiksregels steunen op een onderliggende systematiek in het Nederlands." De meeste taalgebruikers hebben nog nooit van gebruikregels gehoord. Ze houden zich eraan zonder het te beseffen. "Een voorbeeld is het meervoud van zelfstandige naamvoor-

den", aldus Lismont. "Iedereen weet dat het meervoud van 'boek' 'boeken' is. Niemand zegt 'boek's'. Nederlands heeft namelijk een trochisch klankprincipe. Dat wil zeggen dat op een beklemtoonde lettergreep best een onbeklemtoonde lettergreep volgt: 'boeken' dus. Moedertaalsprekers voelen het ritme van de taal aan, zonder de regel te kennen."

Met taalkundig inzicht had de dt-regel weinig te maken. Ook 'groter dan' en 'even groot als' heeft geen taalkundige grond

Hetzelfde geldt voor de volgende van bijvoeglijke naamwoorden. Iedereen weet intuïtief dat 'je een prachtig, wit paard' zegt, terwijl een 'wit, prachtig paard' vreemd klinkt. Wit moet dicht bij het paard staan omdat die kleur een eigenschap is van het paard, terwijl 'prachtig' de mening van de spreker weergeeft. Voor een moedertaalspreker is de regel zo vanzelfspre-

kend dat hij hem niet hoeft te leren op school."

Je kunt je afvragen waarom mensen zoveel tijd en moeite investeren in regels, als ze geen wettmatigheid zijn. "Bij de uitvinding van de boekdrukkunst ontstond de behoefte aan een uniforme taal", antwoordt Eline Lismont. "Om op grote schaal boeken te verkopen, met name Bijbelvertalingen die zoveel mogelijk mensen konden lezen, had je een taal nodig die iedereen begreep. De eerste taalregels zijn er dus deels gekomen om commerciële redenen."

"In de 18de eeuw", gaat Lismont verder, "toon de Verlichting en het nationalisme opkwamen, ontstond het idee van één taal, één natie. Taal is een soort vlak waar je met zijn allen achteraan kunt lopen. Regels maken er deel van uit. Soms versnellen ze een bepaald taalgebruik, soms vertragen ze het. Het is een complex proces dat taalfouten evenwel niet doet verdwijnen. Het enige wettelijke taalregelsweldatijldoen, is een taalbewaarder creëren. Ook dat kun je merken aan een fout. Een kind dat 'ik loopte' zegt, is zich ervan bewust dat je met de uitgang -te verleden tijd kunt maken. Dat is toch mooi!"

Ana Olters